

Balerina de la Auschwitz

Dr. Edith Eva Eger

Împreună cu
Esmé Schwall

Traducere din limba engleză de
Letiția Ștefan

M
PANDORA
M

Aș dori să-i mulțumesc lui Jordan Engle, nepotul meu, care nu m-a lăsat să renunț la dorința mea de a scrie o carte pentru publicul tânăr, care a îndrumat și a păstorit acest proiect și care îmi susține munca și moștenirea pe care o las în urmă.

*Celor cinci generații ale familiei mele:
tatălui meu, Lajos, care m-a învățat să râd;
mamei mele, Ilona, care m-a ajutat să găsesc ce-mi trebuie
înăuntrul meu;
surorilor mele superbe și incredibile, Magda și Klara;
copiilor mei: Marianne, Audrey și John;
și copiilor lor: Lindsey, Jordan, Rachel, David și Ashley;
și copiilor copiilor lor: Silas, Graham, Hale, Noah,
Dylan, Marcos și Rafael.*

NOTA AUTOAREI

Dragă cititorule, scriu această carte de aproape optzeci de ani. Când aveam șaisprezece ani și trăiam pe propria piele ororile Holocaustului; când mi-am văzut copiii — și apoi nepoții și strănepoții — crescând; când am predat elevilor de liceu și am devenit psiholog specializat în tratarea traumelor; când mă întâlneam cu îndrăgiiții mei pacienți și cu publicul din întreaga lume, îți scriam deja în mintea mea. Îmi doream să-ți împărtășesc instrumentele care m-au ajutat să supraviețuiesc inimaginabilului, îmi doream să știi că o poveste despre capacitatea oamenilor de a face rău este, de asemenea, o poveste despre capacitatea noastră inexorabilă de a spera.

Simt că am responsabilitatea de a-mi împărtăși povestea. De a spune adevărul despre ceea ce s-a

întâmplat, astfel încât să nu uităm niciodată, dar și de a împărtăși o moștenire de speranță și poftă de viață, astfel încât părinții mei și milioane de alți oameni să nu fi murit în zadar. Vreau ca triumful și celebrarea vieții să continue să existe.

Simt că a sosit momentul potrivit pentru a-mi împărtăși în sfârșit povestea cu voi. În urmă cu puțin mai mult de un an, sora mea Magda a încetat din viață — la doar câteva săptămâni după ce a împlinit o sută de ani. Mi-am dat seama că, dacă nu scriu acum această carte pentru voi, aș putea rata ocazia. Așa că sunt motivată de propria mea mortalitate.

Mă motivează, de asemenea, viața *voastră*. Văd marile provocări cu care vă confrunțați în societatea de astăzi, realități tulburătoare precum violența armată, hărțuirea cibernetică, schimbările climatice, o pandemie globală, rate șocant de ridicate de anxietate, depresie, disperare, sinucidere. Vreau să-mi folosesc cei nouăzeci și șase de ani petrecuți pe această planetă, aproape un secol de viață, evoluție și vindecare, pentru a fi majoreta și susținătoarea voastră. Vreau să vă ofer un reper emoțional și spiritual, pentru a face față durerii și luptei inevitabile cu care vă veți confrunța. Și vreau să vă ofer ceva scris special pentru voi în această etapă a devenirii voastre, pe măsură ce acceptați ceea ce ați

moștenit și îndurat, pe măsură ce vă îmbrățișați forța și autenticitatea și alegeți să vă construiți viața pe care vă doriți cel mai mult s-o trăiți.

Vă ofer cu recunoștință această carte acum, în speranța că veți citi povestea mea și veți simți că nu sunteți singuri în efortul ciudat de a fi om. În speranța că îmi veți citi povestea și vă veți gândi: *Dacă ea poate, pot și eu!*, vă ofer această carte pentru a putea depăși condiția de victimă și a putea alege să dansați prin viață, chiar și în circumstanțe infernale. Vă ofer povestea mea pentru a vă da puterea de a deveni ambasadori ai păcii și agenți ai alegerii în propriile vieți. Vă dăruiesc această carte pentru ca voi să puteți trăi așa cum sunteți cu adevărat: prețioși și liberi.

Cu toată dragostea,

Edie

Octombrie 2024

PROLOG

Dacă mi-aș putea condensa întreaga viață într-un singur moment, într-o singură imagine, aceasta ar fi: trei femei în paltoane de lână închise la culoare, așteptând braț la braț, într-o curte lipsită de vegetație. Sunt epuizate. Au praf pe încălțări. Stau într-un șir lung.

Cele trei femei sunt mama mea, sora mea Magda și eu. Acesta este ultimul nostru moment împreună. Noi nu știm asta. Refuzăm să ne gândim la asta. Sau suntem mult prea epuizate chiar și pentru a face presupuneri despre ceea ce ne așteaptă. Este un moment de despărțire — a mamei de fiice, a vieții așa cum a fost de cea care va fi. Și totuși, numai retrospectiva îi poate da acest sens.

Văd din spate imaginea noastră, a celor trei femei, ca și cum eu aș fi următoarea la rând. De ce memoria îmi oferă ceafa mamei, dar nu și fața ei? Părul ei lung are o împletitură complicată și este prins în vârful capului. Șuvițele șaten-deschis ale Magdei îi ating umerii. Părul meu aproape negru e ascuns sub o eșarfă. Mama stă în mijloc, iar Magda și cu mine suntem aplecate spre ea. E imposibil să-ți dai seama dacă noi o ținem pe mama în picioare sau dacă forța ei e stâlpul care ne susține pe Magda și pe mine.

Momentul acesta e pragul către pierderile majore ale vieții mele. Timp de opt decenii, am revenit mereu la această imagine cu noi trei. Am studiat-o ca și cum, cu suficientă atenție, aș fi putut recupera ceva prețios. Ca și cum aș fi putut recupera viața care a precedat acest moment, viața care a precedat pierderea. Ca și cum ar exista așa ceva. Ca și cum m-aș putea întoarce la acest moment în care brațele noastre sunt unite și ne aparținem una alteia. Văd umerii noștri căzuți. Praful adunat pe poalele hainelor. Pe mama mea. Pe sora mea. Pe mine.

Capitolul 1 MICUȚA

Au vrut un băiat, dar s-au ales cu mine.

O fată. A treia fiică, cea mai mică din familie.

— Mă bucur că ești inteligentă, pentru că nu ești prea frumoasă, îmi spune adesea mama.

Poate vrea să spună că nu voi fi niciodată frumoasă. Sau poate că acest compliment învelit în critică este modul ei de a mă încuraja să învăț din greu. Motivație exprimată sub formă de precauție. Poate că există o soartă invizibilă de care încearcă să mă cruțe. Poate că încearcă să-mi ofere o idee mai bună despre cine aș putea deveni.

— Poți învăța să gătești altă dată, du-te înapoi la școală, mi-a spus când am rugat-o să mă învețe să

împletesc *challah*¹, sau să prăjesc pui sau să pregătesc dulceața de cireșe pe care o face vara și o pune deoparte pentru restul anului.

Astăzi stau în fața oglinzii din baia apartamentului nostru, mă spăl pe dinți și mă pregătesc pentru școală. Îmi studiez reflexia. E oare adevărat că nu sunt frumoasă? Sunt dansatoare și gimnastă, corpul meu e zvelt și musculos. Îmi place forța mea. Îmi place părul meu șaten, ondulat — deși Magda, sora mea mai mare, este cea frumoasă. Dar, când îmi întâlnesc privirea în oglindă, când mă scufund în acel misterios și familiar albastru-verzui, nu-mi pot da seama ce văd. E ca și cum m-aș afla în afara vieții mele, uitându-mă înăuntru, privindu-mă ca pe un personaj dintr-un roman, cu un destin necunoscut, cu inima și sinele în plină dezvoltare.

Tocmai am terminat de citit unul dintre romanele mamei mele, *Nana* de Émile Zola, furat din raftul ei și devorat în secret. Nu-mi pot scoate din minte ultima scenă. Nana, actrița frumoasă și elegantă, care a fost dorită de atâția bărbați, zace distrusă și bolnavă, cu corpul plin de răni de variolă. Modul în care e descris corpul ei este terifiant. Chiar și înainte de variolă, chiar și atunci când era încă superbă și fermecătoare, corpul

---

1. Pâine împletită, pregătită mai ales de sărbători.

ei era periculos. O adevărată armă. Amenințător, ceva de care să te ferești.

Și totuși era dorită. Mi-e poftă de o iubire ca asta. Să fiu văzută și cunoscută ca o comoară. Să fiu copleșită cu afecțiune, savurată ca un ospăț.

În schimb, sunt învățată să fiu prudentă.

— A te spăla e ca a spăla vasele, spunea mama. Începi cu cristalul, apoi treci la oale și cratițe.

Lasă lucrurile cele mai murdare pentru final. Chiar și propriul meu corp e suspect.

Magda bate în ușa de la baie, sătulă să-și aștepte rândul.

— Nu mai visa, Dicuka, se plânge ea.

Folosește numele de alint pe care mama l-a inventat pentru mine. Ditzu-ka. Aceste silabe fără sens au de obicei o anumită căldură. Astăzi sunt dure și stridente.

Trec în grabă pe lângă sora mea iritată și mă îndrept spre dormitorul nostru comun pentru a mă îmbrăca, gândindu-mă încă la fata din oglindă — fata care tânjește după dragoste. Poate că genul de iubire la care visez nu există. Mi-am petrecut treisprezece ani asamblându-mi amintirile și experiențele într-o poveste despre cine sunt, o poveste care pare să dezvăluie că sunt distrusă, că nu sunt dorită, că nu aparțin.

Ca în seara în care aveam șapte ani și părinții mei au organizat o cină festivă. M-au trimis afară din cameră, pentru a umple o carafă cu apă, iar din bucătărie i-am auzit glumind:

— Am fi putut să ne lipsim de asta...

Se refereau la faptul că, înainte să apar eu, ei erau deja o familie completă. O avea pe Magda, care cânta la pian, și pe Klara, violonista minune. Eu nu aduceam nimic nou. Eram inutilă, nu eram destul de bună. Nu era loc pentru mine.

Am testat această teorie când aveam opt ani și am decis să fug de acasă. Voiam să văd dacă părinții mei își dau seama că lipsesc. În loc să merg la școală, am luat troleibuzul spre casa bunicilor. Aveam încredere că bunicii mei — tatăl și mama vitregă a mamei — mă vor acoperi. S-au angajat într-un permanent război cu mama, de partea Magdei, așa că ascund prăjituri în sertarul comodei surorii mele. Îmi ofereau siguranță. Se țineau de mână, ceea ce părinții mei nu făceau niciodată. Erau definiția confortului— mirosul de piept de vițel și fasole coaptă, de pâine dulce, de *cholent*, o tocană bogată, pe care bunica mea o aducea la brutărie pentru a o găti de Sabat, când practica ortodoxă nu îi permitea să-și folosească propriul cuptor.

Bunicii au fost bucuroși să mă vadă. N-a trebuit să fac nimic pentru a le obține dragostea sau aprobarea.

Mi le-au oferit gratuit și am petrecut o dimineată minunată în bucătărie, mâncând ruladă cu nucă. Dar apoi s-a auzit soneria. Bunicul s-a dus să răspundă. O clipă mai târziu, a intrat grăbit în bucătărie. Nu auzea bine, așa că a rostit avertismentul prea tare.

— Ascunde-te, Dicuka! a strigat el. Mama ta e aici!

În încercarea de a mă proteja, m-a dat de gol.

Ce m-a deranjat cel mai mult a fost privirea mamei când m-a văzut în bucătăria bunicilor mei. Nu doar că a fost mirată să mă vadă acolo — parcă însăși existența mea ar fi luat-o prin surprindere. Ca și cum nu eram cine voia sau cine se aștepta să fiu.

Cu toate acestea, sunt adesea însoțitoarea ei, stând în bucătărie când tatăl meu e plecat în deplasări de serviciu la Paris, umplând valize cu mățăsuri pentru atelierul lui de confecții, iar mama devenind rigidă și atentă la întoarcerea lui, îngrijorată că a cheltuit prea mulți bani. Nu-și invită prietenii în vizită. Nu se aud bârfe nevinovate în salon, nu se discută despre cărți sau politică. Eu sunt cea cu care mama își împărtășește secretele. Prețuiesc timpul pe care îl petrec singură cu ea.

Într-o seară, când aveam nouă ani, eram singure în bucătărie. Împacheta resturile ștrudelului din aluatul preparat în casă, după ce o urmărisem cum îl taie și-l întinde ca pe o pânză grea pe masa din sufragerie.

— Citește-mi, a spus ea, iar eu am adus exemplarul jerpelit din *Pe aripile vântului*, pe care îl ținea pe noptieră.

Îl mai citiserăm o dată. Am luat-o de la capăt. M-am oprit la însemnarea misterioasă, scrisă în engleză, de pe prima pagină a cărții. Era scrisul de mână al unui bărbat, dar nu al tatei. Tot ce mi-a spus mama a fost că volumul acela fusese un dar din partea unui bărbat pe care-l cunoscuse când lucra la Ministerul de Externe, înainte de a-l întâlni pe tata.

Ședeam pe scaune cu spetează dreaptă, lângă soba cu lemne. Când citeam împreună, nu trebuia s-o împart cu nimeni altcineva. Mă scufundam în cuvinte, în poveste și în sentimentul că suntem doar noi două pe lume. Scarlett se întoarce la Tara la sfârșitul războiului și află că mama ei e moartă, iar tatăl ei și-a luat lumea în cap de durere.

— *Dumnezeu mi-e martor*, spune Scarlett, *că n-o să-mi mai fie foame niciodată.*

Mama a închis ochii și și-a sprijinit capul de speteaza scaunului. Voiam să mă așez în brațele ei. Voiam să-mi odihnesc capul de pieptul ei. Voiam să-i simt atingerea buzelor pe părul meu.

— Tara..., spune ea. America, asta ar fi un loc de văzut.